

Šiame numeryje:

Optimizmas su keliais pageidavimais.
Juozas Brazaitis „Raštų“ ketvirtasis tomas.

Klauda toliau kartojama.

Kai nuotraukos virsta fantazija —
Audronės Skuodaitės tapyba.

Vlado Šlaito eilėraščiai.

Dinamiškasis kūrėjas R. Buckminster
Fuller.

Poetui Vincui Stoniui 90 metų.

Naujos knygos.

Lietuviškų koplytelių drožinėjimo pa-
mokos.

Kertinė Parastė

Optimizmas su keliais pageidavimais

Pradėkime naujuosius me-
tus džiugia gaida. Tam yra
pagrindas. Išsivyskusi buitis,
tragiškai prasidėjusi prieš 40
metų, neįklimpo neišbrenda-
mo sunykimo pelkėje. Tautos
charakterio dėka išlikome
pakankamai atsparūs, darbš-
tūs, sugebantys duoti pasau-
liui ir sau, ypačiai sau, įvairių
savitų dvasinių vertybių.

Suprantama, mūsų egzodas
nėra ilgaamžis. Jo dvasinius
pylimus pastoviai ardo senėji-
mas, juo labiau svetimos ap-
linkos įtaką srovės. Tai natū-
rali eiga. Bet ar dėl to turime
nusiminti ir rašyti ilgus
spengleriuskus traktatus apie
artėjantį saulėlydį? Manau,
kad ne, ir nepatariu niekam,
nes tai tik laiko gaisrinimas.

Dabartis praeinamumo nepri-
pažįsta.

Kur kas vertingiau su šilta
veiklos dabarties plauktu
spūsteliu jau ištiestą rytojaus
dėną. Tai geriausia bičiulytė,
įpareigojanti džiaugtis
kiekviena šviesesne gyvenimo
apraiška. Šitaip elgdami iš už-
tikriname savos kultūros tes-
tinumą ilgesniam laikui.

Iš tokių šviesių apraiškų
šiandien neabejotinai yra mū-
sų gana veržlus knygų bei kul-
tūros žurnalų leidimas. Štai
prieš Kalėdas pasirodė *Met-
menų* 46-tas ir *Aidų* 1983 me-
tų 5-tas numeriai — įdomūs,
turiningi, saviti. Tuo pačiu lai-
ku gavau ir prasmingą dova-
ną — Kazio Bradūno naują
poezijos knygą *Priešais*, ku-
riose poetas, šalia religinių
apmąstymų, jautrių žodžių
parodo Lietuvos pavergėjo
menkystę. Atėjo ir Kosto Os-
trausko imponuojančios struk-
tūros ir šiuolaikinio turinio
drama *Gundymai*. Vien tik už
estetiską išleidimą ši knyga
nusipelno premijos, jeigu prie
esamų premijų (jos niekam
kavų nelaužo, tik skatina
kūrybinę) L.B. Kultūros
taryba ryžtųsi skirti dar vieną
— knygos dailaus išleidimo
žymenį. Iš pašto parsinešiau
irgi nelauktą dovaną — in-
triguojantį Petro Melniko roma-
ną *Pakirsta šaka*. Siek tiek
ankčiau su bičiulišku įrašu
gavau solidžiai išleistą Bro-
nio Railos temperamentingų,

įžvalgų ir taikliai drąsių pra-
kalbų rinkinį *Kitokios Lietu-
vos ilgesys*.

Matome, koks gausus yra
vertingų leidinių derlius, čia
tik dalinai suminėtas. Argi vi-
sa tai nenuteikia džiuginan-
čiai? Nors tuoj pat pagalvoj-
ti būtų gražu ir gera, kad tie lei-
diniai gausiau paplistų, žmo-
nės juos skaitytų ir komentuo-
tų. Šiapus ir anapus.

Išsireiškimas „būtų gražu ir
gera“ tinka ne vien tik dabar-
tinei knygų platinimo bei skai-
tymo būklei išryškinti. Yra ir
kitos kultūrinės veiklos plot-
mės, į kurias neretai žvelgia-
me su pageidavimų jausmais.

Pavyzdžiui, būtų gražu ir ge-
ra, jeigu mano apylinkėje daž-
niau vyktų pirmųjų lietuvių
dailininkų parodos: tapybos,
grafikos, skulptūros. Bent du
kartus per metus. O dabar
pasitenkinama mėgėjų eks-
pozicijomis. Irgi retomis.

Būtų gražu ir gera, jeigu šeš-
tadienis radijo pusvalandis
pavirstų valanda. Tam, atro-
do, galima būtų sukelti lėšų.
Tada gal dažniau išgirstume
geros išsivyskusių ar pavergto
Lietuvos kompozitorių muzi-
kos, išgirstume aktoriško skai-
tymo, pokalbių su įdomiais as-
menimis, daugiau lietuviško
samojo.

Neseniai *Draugo* priede uoli
žurnaliste susijaudinusi įro-
dinėjo, kaip sunku penkiems
radijo redaktoriams (kurie
„neriasi iš kailio“) sudaryti
šeštadieninę 29 minučių pro-
gramą. Argi iš tikrųjų taip sun-
ku? Juk į tas minutes įprau-
džiami keli skelbimai, vietinės
žinios, standartiniai varduvi-
ninkų ar gimtadienius šven-
čiančių paliaupsinimai, su
lengva muzika, mirčių prane-
šimai, su vis ta pačia „Ave
Maria“. Be to, kartkartėmis
dosnūs tautiečiai užprašo (už
100 dolerių) savo amžinajai
vyry ar žmonių netrupus
minėjimus. Šitaip tvarkantis,
esu tikras, daug prakaito neiš-
liejama. Blogiausia, kad radi-
jo skonis pasidarė prastas.

Galop, būtų gražu ir gera, jei
teatralai nesibaidytų scenos.
Ruoštų dažnesnius vaidini-
mus. Pajvairintų balių ar
minėjimų programas viena-

Juozo Brazaičio kultūriniai rūpesčiai

VL. KULBOKAS

Juozas Brazaitis, *Raštai IV. Kultū-
ros rūpesčiai, kultūrininkai, teatras,
mokyklos klausimai*. Chicago: I
Laisvę Fondas lietuviškai kultūrai
ugdyti, Chicago, 1983. Redakcinė
komisija: Alina Skrupskelienė ir
Česlovas Grincevičius. Aplanas ir
viršelis Ados Sutkuvienės. 564 psl.
Kaina 15 dol.

Yra tautos gyvenime laiko-
tarpiai, kada trūksta įvairioms
sritims specialiai pasiruošu-
sų žmonių, o svarbiems,
degamiems reikalams atlikti
turi aukotis žmonės,
atitraukiami nuo savo
specialybės, kuriai jie turi
ypatingų gabumų ir gali jai
daug nudirbti. Toks buvo
nepriklausomybės kuriant J.
Tumas-Vaižgantas, pirmiau-
sia rašytojas ir kunigas, o
turėjęs imtis visokių momen-
tinių svarbių reikalų. Apie save
jis sakėsi pasidarys lietuvių
visuomenės tarnu, ejęs ir dir-
bęs, kas jam buvo sakoma, net
neklusdamas, kokia teise jam
liepia. Panašiai buvo ir su J.
Brazaičiu — literatūros žino-
vu, kritiku ir pedagogu. „Aš
buvau jau naikinamos Lietu-
vos vaikas, ir mano rolė tebu-
vo „kamščio rolė“ užkimšti
skyles, kurios atsirado sunai-
kinus kvalifikuotus žmones“
(*Raštai IV*, psl. 8). Ir pasidarys
politikui, rezistentui, politinių
memorandumų rašytoju. Dėl
to nukentėjo jo literatūriniai
darbai. Bet kur tik ejo, ką
berašė, visur paliko vertingus
pėdsakus. Siame tome kaip tik
yra jo įvairių sričių straips-
niai.

Brazaitis buvo ne tik geras
moksleivių auklėtojas, bet
kaip žymus pedagogas domė-
josi ir visos tautos psicholo-
gija, tautos egzistencijos
pateisinimu. Jis manė, kad
mums reikia išsiugdyti teisinę
sąmonę — pagrindą laisvai
politiškai tvarkytis, susikurti
tradicijas, išplėtoti iniciatyvą.
„Tada gal įstengsime pateisin-
ti savo egzistenciją“ („Este-
tiškųjų tautų charakteristi-
ka“, *IV*, psl. 20).

Tautos charakterio elemen-
tais Brazaitis laiko tam tikrų
dvasios galių persavą bei tam
tikrų gyvenimo vertybių
pamėgimą. Charakteris tiek
tautos, tiek ir atskiro žmogaus
pamazu kinta. Skirtingas
buvo charakteris mūsų
liaudies, iš jos kilusios inteli-
gentijos ir galop Amerikoje
augančio mūsų jaunimo. Mes
nesame intelektualai teore-
tikai kaip vokiečiai ar
racionalistai praktikai kaip
prancūzai. Mumyse išlaikyta
proto, jausmo ir valios
pusiausvyra. Esam
konservatyvūs, ne labai
karingi, mažų užmojų žmonės.
O jei mojamės plačiau, tai
toliau planų ir nenuėiname.
Humanistai, bet linkę padėti
asmenims, o ne apekritai

veiksmiais vaizdais, komi-
škomis ar tragiškais situaci-
jomis, gyvais dialogais, i
scenos darbą įtrauktų kuo
daugiau jaunimo.

Visko nesuminėsimė.
Tikiuosi, šie keli kuklūs pa-
geidavimai nesudrums nau-
jametinio džiugėsio ir nepa-
laus noro dirbti bendram
labui.

Pr. V.

Pokalbis kultūros rūpesčiais: poetas Bernardas Juozas Brazaitis prieš daugelį metų New Yorke.
Brazdžionis ir literatūros mokslininkas a.a. prof. Nuotrauka Vytauto Maželio

žmonijai. Kovojame dėl teisy-
bės, o vertiname taurumą.
Dievą pergyvenam kaip Tėvą.
Vertinam labiau idėją negu
formą. Pavergtam krašte
sovietai bruka svetimas verty-
bes, o mūsų žmonės prieš tai
spiriasi. Prie gerųjų mūsų
ypatybių pridėjus amerikiečių
užmojų, optimizmą, asmens
vertės pajautimą, būtų geras
kelias. (Jau ir dabar negalim
skęstis mūsų užmojų menku-
mu: *Lietuvių enciklopedija*,
Lietuvių Bendruomenės dar-
bai, Lietuvių Fondas,
Lituanistikos katedra. — V.K.)

Išsivyskusi auganti karta
nepažįsta nepriklausomos
Lietuvos gyvenimo. Straipsny-
je „Dvasinis lietuvių veidas
nepriklausomoje Lietuvoje“
Brazaitis mato Lietuvoje
kapitalizmo bei proletariati-
nų nuotaikų žymių. Senoji
ateistinė bei liberalinė švie-
suo-
menė, mokiusis Rusijoje; ją
atsverianti Vakaruose
išmokslinta vidurinė karta bei
jaunoji, jau išėjusi mūsų
mokyklą, idejiškai artimesnė
tėvams. Kylanti ir natūralisti-
nė filosofija, kurios šalinin-
kams teisinga, kas naudinga.
Jie gilinasi tik į savo specialy-
bę. Gera, kad pagrindinė
linkmė suderina profesiją su
visuomenės darbu. Reikia
rūpintis kelti miniažmogio
intelektą, moralinį bei estetinį
lygmenį.

Estetiniams klausimais
plačiau pasisako vertindamas
J. Griniaus *Grožį ir meną*
(1938 m.). Grinius grožį aptaria
kaip estetinį pasigėrėjimą,
kilusį iš intuityvaus pažinimo
idėjos spindėjimo, pasireišku-
sio daikto forma. J. Brazaitis
mano, kad čia proto vaidmuo
nustumiamas, — dažnai juk
gerimės tik supratę idėjos
autapimą su jos forma. Iškilus
intuityvų pažinimą, netenka
prasimė meno komentarai.
Brazaitis sutinka su Griniaus
medžiagos ir idėjos, tikrovės ir
meno tiesos, kūrinio ir kūrėjo,
kūrybos ir publikos bei meno
su dorovės ir religijos sampra-
tom. Meną laiko gamtos ir
kūrėjo dvasios sintezę, naują
tikrovę. Tai pateisina meno
krypčių įvairumą, kūrėjo
individueybės pasireiškimą.

Brazaitis didžiai vertina
literatūros vaidmenį tautoje.
Ji tautą gaivina, vėsina ir
ateitį, žadindama žmoniškų-

ma, o gyvenimas iškelia
literatūrą, duoda impulsų. Iš
mokyklų pas mus kilo literatū-
ros vakarų tradicija, o Valsty-
bės, Ukmergės miesto ir kitos
premiijos kelia literatūros
vardą. Apgailestauja senųjų ir
jaunųjų rašytojų konfliktą,
Maironio niekinimą, sustingi-
mą senose idėjose ir persona-
žuose. Mato literatūroje
charakterių apgalvojimo ir
situacijų išryškinimo stoką.
Kelia mintį, kad rašytojams
reikalingos darbo stipendijos,
o valstybė turėtų prižiūrėti
verčiamų knygų vertę.

Jis davė porą metinių
literatūros apžvalgų (1939 ir
1940 m.). Ypač iškelia lyriką,
kuri krypstanti į konkretų
gyvenimą, džiaugiasi gamta,
skundžiasi žmogaus sužiaurė-
jimu, liečia skaudžiausias
žaidas. Beletristika vis
teberašanti apie kaimą, bet ne
kaimui. Inteligentus užgožia
sumiesionėjimas. Literatūroje
daug lėkštumo bei siaurumo.
Įklimpta į meilę, o nėra
socialinių, religinių bei esteti-
nų motyvų.

Tremtis iškėlė daug naujų
problemų ir reikalavimų.
Rašytojas ir tremtinys — tas
pats žmogus, veikiamas tos
patios aplinkos, bet skiriasi
emociškai prigimtimi ir kitokių
reagavimu. Jis čia turi laisvę,

auditoriją ir daugybę, tiesa,
ypač žalingų, pergyvenimų.
Bet jis turi atlikti rašytojų
vaidmenį bendruomenei, būti
jos „sielų“ vadu, už ją aukš-
čiau stovėti. Jo temų ratas —
tik tėvynės vizija, o naujų
formų nesurandama. Visų čia
dvasinis lygis nukrito ne dėl
mūsų kaltės. Jei grįšim (tada
dar tikėta! — V.K.), viskas
atsigauna. Bet ir ištrėmė
išskyla dideli kūrėjai, kaip
Dantė, Mickevičius, Slovac-
kis.

Tremtis virškina visus.
Rašytojai be materialinio
pagrindo ir turės eiti dirbti. I
svetimas literatūras neįeis, ir
jų likimas pareis nuo mūsų
tautinės bendruomenės, kuri
turs duoti bent minimalias
sąlygas rašytojo misijai
atlikti. Literatūra yra kovos
galingas ginklas tautiečiams
stiprinti, draugams laimėti. Ji
kovoja su žmogaus gyvu-
lėjimu.

Tremties poezijoje Brazaitis
mato tik skeveldras iš tėvynės
išsinešto pajėgumo; jam baimė
kelia rašytojų tarpusavio
kovos. Literatūra visuomenės
smukimo tempą turėtų bent
prilaikyti, būti ugnies stulpu
tautos klajonėj.

Tremtyje išskyla menininko
bei rašytojo savai tautai
ištikimybės klausimas. Nuėję į

svetimuosius, gautų plačią
rinką, garsintų mūsų tautą bei
atiduotų lietuvių duoklę žmoni-
jai. Bet sunku prasimušti tarp
10,000 varžovų, o ir būtų
skriauda mūsų tautai. Kūryba
— laisvas apsisprendimas.
Tautinius siužetus bei
charakterius į pasaulinį lygį
iškelti gali talentai, genijai ir
šitas kelias atviras ir pasilie-
kant savo tautai, kaip Micke-
vičius, Baltrušaitis, Milašius.
Šiai kartai nekils klausimas,
kuria kalba rašyti, o vėlesnei
nulems sentimentas tėvams ir
dvasiniai pergyvenimai.

Žymus veiksnys
intelektualiniame lietuvių
gyvenime yra *Lietuvių Katali-
kų Mokslo Akademija*. 1973
metais jos suvažiavime Bosto-
ne Brazaitis kalbėjo apie
keturias problemas, keltas
L.K.M. Akademijoje: kultū-
rinės linkmės pasirinkimą,
politinę problemą, moralinę ir
valstybės egzistencijos proble-
mą. Pirmąją St. Šalkauskis
sprendė kaip Rytų ir Vakarų
sintezės problemą, antrąją —
pasirinkimu demokratines
sistemas, trečiąją — gelbetint
tautos dorą, kaip kitados buvo
išgelbėta tautinė sąmonė; ket-
virtąją — egzistencijos proble-
mą kėlė K. Pakštas jau 1928
metais, skatinamas greitinti
tautos kultūros kėlimo tempą
— „pasukti lietuvių kultūrinio
gyvenimo laikrodį 100 metų
pirmyn“. Jis įtikinėjo valsty-
bės vyrus pasirošti ateinan-
čiai katastrofai: išsivyskinti kai
kuriuos kultūrinius turtus,
pinigų sumas, ir jaunų žmonių
kadruos ir užsienį. Bet niekas
nepadėjo, ir K. Pakštas išvy-
ko į užsienį vienas, o katastro-
fa užėjo nepa-
uobus.

Išsivyskusi susiduriame su
egzistencializmo ir tautine
problema. Amerikoje tautišku-
mas suplakamas su naciona-
lizmu, net šovinizmu. A.
Maceina ir J. Girnius spren-
džia, kad egzistencializmas
suderinamas su religija ir
tautine ištikimybė.

Brazaitis rašė nemaža
straipsnių apie didžiuosius
veikėjus, kultūrininkus, rašy-
tojus: J. Basanavičių, M.
Jankų, Ks. Vanagėlį, A.
Sabaliauską, S. Šalkauskį, D.
Zaunį, K. Pakštą, J. Eretą, J.
Grinių, Pr. Diehininkaitį, I.
Skrupskelį, J. Prunskį, St.
(Nukelta į 2 psl.)

Audronė Skuodaitė

Be pavadinimo, 1981
(akrilis ant popieriaus ir medžiagos, 38x26)

Brazaičio kultūriniai rūpesčiai

(Atkelta iš 1 psl.)

Yla, A. Maceina, Z. Ivinski, A. Damušis, Pr. Padalis, J. Girnių. Be kelių vyresniųjų, tai daugiausia jo kartos, „XX amžiaus“ sambūrio žmonės, su kuriais jį rišo ne tik idėjų vienybė, bet ir artima draugystė, plunksnos bičiulystė. Iš tos grupės jau bėra gyvi tik A. Maceina, J. Eretas, A. Damušis, J. Girnius. Čia nėra vietos aptarti visų. Pasitenkinsiu tik K. Pakštu, J. Eretu, A. Maceina, J. Girniū.

K. Pakštą J. Brazaitis laiko dinamiškiausiu asmeniu mūsų visuomenėje, vienu nepriklausomos Lietuvos dvasinių vadų. Jis stiprios vaizduotės, jausminio ir dinaminio reagavimo, kalbėjęs vaizdais, sentencijomis. Su St. Šalkauskiu svaioję Lietuvą padaryti pasigrožėjimu kitoms tautoms, o Baltijos pajūrį būsimosios civilizacijos centru. Ragino atsigręžti veidu į jūrą, stipriai paspartinti mūsų kultūrą, pasukti prancūzų-anglų link, pasisimant prancūzų atvirumą, grožio pajautimą, idėjų aiškumą ir anglų darbštumą, energiją, ištermę. Tai atsvertų vokiečių ir slavų pavojingą įtaką, sustiprintų mūsų civilizaciją ir valstybinę nepriklausomybę. Pakštas buvo plačios kultūrinės autonomijos šalininkas, siūlė planingą emigraciją. Emigraciją skelbė rytų bei vidurio Europos federaciją. Jis gimdė idėjas ir mokėjo dėl jų kovoti. Tai buvo mūsų dvasinis žadintojas, tik mažas kas norėjo iš inercijos pabusti.

Juozas Eretas Lietuvoj turėjęs daug draugų ir priešių. Tai Vakarų racionalizacijos, dinamikos, praktinės veiklos žmogus. Į Lietuvą vyko, mirštančio draugo M. Ašmio prašomas padėti Lietuvai nepriklausomybę apginti ir pažangą pagreitinti. Ginklas, diplomacija, publicistika, mokslo knygos, sportas, pavarasininkai ir Lietuvos vyčių veikla, blaivybė, filosofija, literatūra — tai jo veiklos sritys. Jį suprato jaunieji, ypač pavarasininkai. O klūdė lietuvių pasamonės ambicija — priimti tik pagyrimus... Lietuvoje pergyveno daug smūgių. Bet matė ir darbo vaisius — matė Kaune žygiuojant dešimtis tūkstančių pavarasininkų, o jo klausytojai tapo rimtais mokytojais. Tai krikščioniško sąjūdžio dvasia prieš Rytus ir antidemokratiją. Ir dabar jis kovoja dėl Lietuvos, dėl jos vietos Europos valstybių tarpe, dėl tremtinių kilimo į aukštesnę kultūrą. Nepaisant nusivylimų, jis savo žygi Lietuvon pakartotų, jei tik reikėtų.

Antanas Maceina St. Šalkauskio mokinytis, didžiausias savo kartos filosofas, pasižymi laiko dvasios diagnoze, faktų pasaulio analize, intuityviu pažinimu, pagauna ypač jaunus klausytojus. Jo svarstytojos problemos: socialinis teisingumas, buržuazijos žlugimas, didžiųjų politikos klaidų demaskavimas (*Didysis Inkvizitorius*), pikto paslaptis, kentėjimo problema (*Jobo drama*), sovietinės dvasios žmogus. Jis kontroversinis žmogus, Lietuvoj susilaukęs opozicijos iš pačių katalikų dėl šūkio „Nuimti auksą nuo altorių“, o Vokietijoje dėl nepasaulėžiūrės politikos, reikalavimo, kad valstybė nesikištų į žmogaus sąžinę, kad būtų pripažinta kultūrinė autonomija. Maceina įrodinėja, kad šiandien nebeneigiamas Kristaus istoriškumas, o tik jo dieviškumas (*Niekšybės paslaptis*). Krikščionių morale remiasi dekalogu ir žmogaus sąžine. O komunizmui aukščiausia būtybė — žmogus. Moralu, kas kolektyvui

naudinga, o tai apsprendžia partija. Žmogaus prasmė — ateiti iš gamtos, atlikti savo rolę kolektyvui ir išnykti. Taktikos sumetimais komunistai leidžia senajai tikinčiųjų kartai išmirti.

Juozas Girnius — vienas iš tremties intelektualinį gyvenimą dominuojančių asmenybių. Žymus paskaitininkas, *Literatūros lankų* idėjinis vadovas, vadovavęs Ateitininkų federacijai, katalikų ir liberalų jaunimo galvojimo autoritetas, kalbą šio amžiaus kalba, tiriąs etines vertybes esamojo žmogaus egzistencijoje, atviras gyvenimui ir ištikimas principams. Laisvės ir atsakomybės apologetas, humanizmo surogatų demaskuotojas. Nuo individo kelias į universalumą jam eina tik per savo tautą. Prieš kaimenės žmogų pastato asmenybę ir herojinę pasipriešinimą aplinkai. Girnius neina į „placuosius vandenius“, o lieka lietuviuose.

Čia plačiau paminėtųjų ir daugelio kitų mūsų tautos gyvenime reikšmingų asmenybių pažinimui Brazaičio straipsniai — gilūs ir patikimi šaltiniai.

Brazaitis gerai nusimanė apie teatrą ir buvo jo repertuaro komisijos narys. Sielojosi, kad mūsų teatras pataikauja publikai: „Nori mui patikinti žvakutę, o publikai balaną“, stato melodramas, komedijas, o pastatymuose kyšo primityvumas — šaržas ir cinizmas. Net ir opera linksta į operetę. O teatras turėtų plaukti savo keliu ir į ten vairuoti publika, ugdyti jaunąją publiką. 1956 m. jau Amerikoje, minėdamas 35 metų teatro sukaktį, aptaria tris valstybės teatro laikotarpius: organizacinį (Gliniskio, Dauguviečio ir Sutkaus), meninio kilimo (Olekos-Zilinsko) ir nusilpimo (Dauguviečio). Dabar Lietuvoje teatras turi duoną be kurybos laisvės, o tremtyje — laisvę, be duonos.

Mokyklos reikalai. Autoritetas režimas Lietuvoj buvo pasinėšęs naikinti privatus mokyklas. J. Brazaitis parašė straipsnį: „Išidėmetinas mokyklų klausimo išsprendimas Olandijoje“. Olandijos katalikų mažuma (35 nuos.) išsikovojosi teisę turėti privatus valstybės išlaikomas mokyklas. Tai Brazaitis stato pavyzdžiu kitoms valstybėms, taigi ir Lietuvai.

Mokyklos uždaviniai Brazaitis laiko: „iš lietuviškos mokyklos išeis žmogus turi jausti, galvoti ir norėti lietuviškai“, būti kūrybingas tautietis, mylėti, kas gera lietuviška, ir gerbti, kas gera

Audronė Skudaitė

Be pavadinimo

svetima. Jis peikia anuometinius baigiamuosius gimnazijų egzaminus su 18 egzaminų. Pasisako už humanistines varžybas, bet jose turi būti įtraukta visa mokykla, ne keli rinktiniai mokiniai. Jam kelia susirūpinimą per didelis sporto protegavimas. Jis rūpinasi ir mūsų studentija. Pastaruoju metu nuo humanistinių dalykų pasinėšusi ir praktinius mokslus turi stengtis giliai juos pažinti, bet nepasidaryti amatininkais bei oportunistais, nes tai žlugdo asmenybės išugdytą, be kurios nėra ir kūrybos. Pasidžiaugia ir kaimo jaunimu — pavarasininkais, kurie atmetę konservatyvumą, ant etnografinio pagrindo deda naujos kultūros klodus.

Sveikindamas *sporto olimpiadą*, (1938 m.) džiaugiasi, kad menkomis priemonėmis daug pasiekta. Gaila, kad ta proga nepasinaudota dvasine kultūra.

Literatūra ir mokykla. Brazaitis nurodo tris literatū-

ros mokymo tikslus: estetinį, moralinį ir paskatinimą intelektualinį bei emocinį sugebėjimą, kad įgūtų literatūra gyvenime naudotis. Jis labai vertina literatūros vakarus, kurie dabar (rašyta vokiečių) reikia atgaivinti. Sovietų okupacijos metu kai kurie rašytojai atsisakė tautinės ideologijos. Su didžiausiu nusivylimu į tai žiūrėjo ypač vyresnieji moksleiviai, parodė nepalaužiamą idealizmą, sėdėję kalėjimuose. Tad svarbu dabar atgaivinti moksleivių ir rašytojų ryšius.

Apie mokyklos uždavinius tremtyje kalbėdamas sako, kad mūsų mokyklai aiškus tautiškas krikščioniškas kelias. Praeityje daryta klaida, kad nesirūpinta specifiniais mūsų krašto reikalavimais. Iš čia kilo inteligentijos perteklius, o buvo specialistų stoka prekyboje, pramonėje, nepakankamai mokytojų svetimų kalbų, stokojo visuomeninio išsilauklėjimo. Dabar esame degraduoti, suprimityvėję. Stovime prieš emigraciją ir fizinį darbą. Reikia išmokyti kalbų ir įsigyti specialybę. Svarbu idealistinis nusiteikimas. Tai duos ramią sąžinę, kad siektume taurumo. Svarbu gerai pasisavinti tam tikrą lietuviškos kielį. Tuomet nepalūšime gyvenime, pasipildydami teigiamais įsigytais naujais dalykais, išmokydami demokratiškai nusiteikti. Mūsų mokytojai tremtyje geriausiai iš visų profesijų išlaikė moralinius egzaminus, parodė daugiausia idealizmą.

Brazaičio straipsniai giliai apgalvoti, iki galo išmąstyti, bet ne sausi, o stilingi, vaizdingi. Jų forma be priekaišto, perregimai skaidri. Antai jis kalba apie Prano Padalio — ekonomisto ir rezistentą — santykį su bendruomene: „[tampa] tarp asmens ir bendruomenės, (V.K.), gali kartais pavirsti harmonija ir bendradarbiavimu. Tai įvyksta, kai Asmuo atiduoda, ką gali, o Bendruomenė jo indėlį palaiko

savo atminime, kaip dalį tos statybos, kurią organizuoja jo bendraamžiai ir krauna ant statybos vainiko, kurį buvo davusi ankstesnė generacija ir ant kurio dė savo įnašą ateinanti generacija.

Tai organiškas Asmens ir Bendruomenės santykiavimas. Jis yra aukštesnės bendruomeninės kultūros padaras. Jis yra ženklas, kad Bendruomenė kuria savo istoriją ir ją gyvena. Tokioje Bendruomenėje ir mirusieji gyvena. Gyvena savo darbais“ (psl. 399).

Didelį darbą atliko A. Skrupakelienė ir Č. Grincevičius, sulaisiodami šiuos straipsnius iš baigiančių trūnyti laikraščiai bei žurnalai, pateikdami vyresniesiems progą dar kartą jais pasigėrėti, pagyventi anų laikų rūpesčius ir darbus, garbingo atminimo veikėjais, o jaunajai kartai tai bus lietuviškos ir visuomeninės veiklos pagrindai ir pavyzdžiai.

Audronė Skudaitė

Nuomonės ir pastabos

Klaida toliau kartojama

Draugo 1983 m. spalio mėn. 8 d. laidoje, nr. 200(35), buvo Vinco Trumpos straipsnis — „Keletas siluetų iš Aušros gyvenimo“, kuriame „Amerika pirtyje“ komedija klaidingai priskiriama inž. Antanui Vilkutaičiui, dargi su pastaba: „dėl to dabar berods nėra ko gintyti“. Ar V. Trumpa šią pastabą padarė, pasisėmęs žinių iš okupuotos Lietuvos literatūros mokslininko V. Kuzmicko, kuris tokią autorystę visomis išgalėmis stengiasi įrodyti? Žinome, kad to siekdamas V. Kuzmickas paruošė net dvi knygas: *Keturakis. Rinktiniai raštai* (1976 m.) ir *Antanas Vilkutaitis-Keturakis* (1981 m.), tačiau, bent trumpai jas panagrinėję, pamatysime, kiek šiam mokslinkui ir jo mokslinėms knygoms galima patikėti...

Gerai susipažinęs su savo tėvo Juozo Vilkutaičio Keturakio kūryba, pirmoje V. Kuzmicko knygoje tuoj išskiria tris svetimus kūrinius, kurie nieko bendro su Keturakiu neturi. Faktinai čia nieko bendro su Keturakiu neturi ir mano dėdė inž. Antanas Vilkutaitis, kuriam šioje knygoje priklauso tik Tolstojaus dramos delinisis vertimas, atliktas Gelbiniškių Antano slaptyvardžiu. (Keturakio slaptyvardžio Antanas Vilkutaitis niekada nenaudojo.) Visa kita šioje knygoje priklauso Juozui V. Keturakiui, ką dar 1909 m. patvirtino jo biografas dr. Kazys Grinius *Vilniaus žiniose* nr. 22.

Kokiais sumetimais okupuotos Lietuvos literatūros mokslinkai (žinoma, ne visi) nutarė „nurašyti“ į Vakarų laisvę pasitraukusį Juozą Vilkutaitį-Keturakį, čia nenagrinėsime, bet, kad jo visą kūrybą V. Kuzmickas priskyrė broliui inž. A. V. — publicistui, pateisindamas: „kad kito Vilkutaičio rašytojo nėra buvę“.

Matydami, kad mūsų tėvas okupuotos Lietuvos mokslinko yra baigiamas „nukryžiuoti“, 1979 m. išleido knygą — *Tikrasis Keturakis ir jo raštai*, kuri, anot čionykščio literatūros mokslinko V. Kavaliūno, „griaute sugriovė“ V. Kuzmicko užmestus kaltinimus, esą Juozas pasisavins brolio veiklą, o naujai paskelbta vėlesnė J. V. Keturakio kūryba pilnai įteisino jį, kaip „Amerika pirtyje“ autorį.

Minėtoje knygoje kalbėdama apie V. Kuzmicko priskirtą Keturakiui trijų nežinomų auto-

rių kūrinių, pareiškiau viltį, kad jie bus kada nors išaiškinti geresnių literatūros mokslinkų. Dabar tas įvyko greičiau, negu aš tikėjau: okupuotoje Lietuvoje išaiškinta, kad vienas iš jų priklauso lenkų rašytojui J. Savickai-Ostojai, o Muencheno universiteto lietuvių kalbos dėstytoja dr. Liucija Baldauf-Jurgutytė surado, kad kitas jų priklauso prancūzų rašytojui J. Roumanille. Nors trečiasis kūrinių lieka dar neišaiškintas, ir, nors V. Kuzmickas dabar bando įtikinti, kad jie galėtų būti bent Antano V. vertimai, tas jokių būdu nepateisina šio mokslinko padarytos klaidos. Dėl to jo pirmoji „mokalinė“ knyga *Keturakis. Rinktiniai raštai* pasilieka be vertės (as pavadinau — suklastota), kadangi tuose „rinktiniuose“ Keturakio raštuose V. Kuzmicko surinkta jau dabar keturių žinomų autorių darbai.

Savo knygoje aš įrodžiau, kad be jokios abejonės pirmas originalus Keturakio kūrinių „Gaisras“ (įspūdiškai tikro atsitikimo), yra parašytas invali do žmogaus, kokių buvo mano tėvas J. V. Keturakis ir tuo įvykdytą okupuotos Lietuvos bibliografo Vl. Žuko pastatytą sąlygą: „Atrodo, jog pakaktų įrodyti, kad bent vienas ankstesnis Keturakio slaptyvardžiu pasirašytas kūrinių tikrai esąs J. Vilkutaičio“. Ten pat išaiškinau, kur ir kaip V. Kuzmickas paprasčiausiai meluoja.

Tačiau veliau išleistoje savo knygoje *Antanas Vilkutaitis-Keturakis* (1981 m.), šis mokslinkas dėl savo klaidos nei neatsiprašinėja, nei sau kaltės neisiima, o tik vėl įžūliai kaltina „pusiau raštingą“ Juozą Vilkutaitį ir „jo ciniškai kartotą prasimanymą“... Anot Kuzmicko — jeigu tie (jo prilipdyti kitų autorių) kūrinių priklauso kam kitam, tai: — A. Vilkutaičio literatūrinė šlovė nuo to nenukentės“... (psl. 171).

O kaip su Juozo Vilkutaičio šlove? Ar okupuotos Lietuvos literatūros mokslinkas neįsijaučia jokios moralinės atsakomybės, šitaip apšmeiždamas ir savo vadinamose „moklinės“ knygos įamžindamas kaltinimus, kurių pats nepajėgia paremti nei jokiais dokumentais, nei juo labiau savo prielaidomis? Čia ir pamatome — kas iš tikrųjų yra cinikas.

Manau, kad užteks parodyti tikrai keletą paimtų iš V. Kuzmicko knygų pavyzdžių, kad skaitytojas pats susidarytų vaizdą, kaip šis „moklinis“ veiklas tikrai atrodo:

„Vaikystėje A. Vilkutaitis turėjo girdėti apie visame pasaulyje išgarsėjusį savo krašto žmogų Tamošių Bukotą (apie 1808-1876)“... „Ar tik nebus T. Bukota Vilkutaičio Antanukui dar vaikystėje įkėlęs į galvą mintį, kad neblogai būtų pasidarius tiltą, plentų ir geležinkelį statybos inžinierium“.

Nors Antanas V. Gudeliūso niekada negyveno (to V.K. savo pirmoje knygoje ir nemini), bet dabar jam labai svarbu tą įrodyti, kadangi tik Gudeliūso gyvenęs žmogus galis būti tikroju „Amerika pirtyje“ autoriumi. Tą mintį išklė Putino sesuo M. M. Slavenienė ir tuo pasiremama ji pripažįsta autoriumi Juozą V., kuris nuo jaunystės gyveno Gudeliū kleonijoje, globojamas (kaip invalidas) dėdės kun. Antano Vilkutaičio. Taigi antroje knygoje V. K. pradedą: „gal net čia pas dėdę kleonijoje gyveno ir mokėsi“... toliau: „Gudeliūso būsimasis rašytojas galėjo atsikraustyti ne anksti, kaip 1874 m.“... o galų gale jau pats tuo įsitikins, V. K. rašo: „Gyvendamas pas dėdę Gudeliū kleonijoje, Antanukas turėjo pirmą kartą gyvenime pamatyti klajojantį dailininką moztūrą Hrinevickį“.

Toliau V. K. pateikia toki „faktą“: „Ligi šiol nepastebėta, kad mintis A. Vilkutaičio pavadinanti Keturakiu galėjo kilti beakaitant S. Daukanto išvesta romėnų istoriko (...) knyga „Vilkutaitis ūmai galėjo priimti“... „Gal jis panorė sėkti S. Daukanto pėdom“... Arba: „Antanas Vilkutaitis negalėjo“ (Nukelta į 4 psl.)

Audronė Skudaitė

Be pavadinimo, 1981 (akrilis ant drobės, 60x72)

Be pavadinimo, 1981 (akrilis ant drobės, 60x72)

Kai nuotraukos virsta fantazija

Audronės Skudaitės tapyba

Dailininkė Audronė Skudaitė mūšą visuomenei dar mažai pažįstama, bet savo originalia išraiška ir technika yra susilaukusi rimto dėmesio amerikietiškoje, ypač Ohio valstybės, dailės pasaulyje. Praeitų metų rudenį Clevelando DBR galerijoje nuo spalio 18 iki lapkričio 17 d. vyko jos tapybos darbų paroda, apie kurią Clevelando laikraščio *The Plain Dealer* meno skiltyje buvo rašyta, jog tai kūryba, iškart „mįšlinga ir užburianti“. Skudaitė tapo fantastinį pasaulį aplinkui moteris, kartais panašias į ją pačią. Jos tapiniuose pasikartoja didžiulės gėlės, kriauklės, sceniniai užtiesalai, šokėjai. Vietoj gamtos vaizdžių, foną sudaro platūs, abstraktūs trikampiai. Švelnios, bet tirštos spalvos šviečia nuo atlasinio, jutiminio paviršiaus. Ilgos, besiraizgančios moters, kurias nešioja jos moterys, panašios į lėles iš popieriaus, užmena vergovę. Atsitiktinė vyro figūra jos tapiniuose būna lipšniai grąsinti, arba beveidė. Arčiausiai reikėtų įvertinti feministinę deklaraciją, klausia parodos recenzentė. Skudaitė nesako, ir jos paveiklai yra be pavadinimų. Nors apie parodą sakoma, jog joje norima atvaizduoti 1980-ųjų metų dvasinę būseną, joje ryškūs 1930-40 m. visuomenės stiliaus. Pažymima, kad siurrealistinės potekstės Skudaitės darbuose primena Magritę.

Audronė Skudaitė-Pearson gimė 1940 metais Kaune. Pirmuosius žingsnius dailėje ji pradėjo Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, dailininko M. Ivanausko skatinama. Čia 1965 metais buvo sukurta ir jos pirmoji paroda. Meno studijas išėjo Northern Illinois universitete. Dėstė meną Illinois valstybėje ir Nova Scotia College of Art and Design, Halifaxe, Kanadoje. Savo darbus yra eksponavusi daugelyje parodų, tiek individualių, tiek grupinių. Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir Kanadoje. Nuo 1970 metų gyvena ir dirba Oberline, Ohio. Praeitais metais Audronė Skudaitė buvo atrinkta kaip viena iš dešimties pajėgiausių menininkų Ohio valstybėje (šiuo metu konkurse dalyvavo iš viso 88 Ohio gyvenantys ir dirbantys menininkai). Iš Audronės Skudaitės vėliausios parodos DBR galerijoje, Clevelande, vienas jos paveiklų buvo įdėtas žymaus JAV meno žurnalo *Art in America* 1983 m. spalio mėn. numeryje. Šios savaitės *Draugo* priede spausdinamos Audronės Skudaitės darbų reprodukcijos bei jos pačios pasisakymas ir meno kritikos bei Ohio State Arts Council direktorės ir kuratorės Betty Collings straipsnis apie Audronės Skudaitės kūrybą (iš *Ten Solo Exhibitions* katalogo), tikimasi, supažindins skaitytojus bent iš dalies su savita ir įdomia lietuviškos dailininkės tapyba.

Dailininkė apie savo kūrybą

Savo darbuose nesiekiu kokios nors specifinės, tiksliai apibrėžiamos prasmės. Ji turi atspindėti kiekvienam stebėtojų tik jam būdingą požiūrį. Todėl čia labiau norėčiau mėginti aptarti savo paties darbo procesą, kuriuo siekiu tokio abipusio pasikeitimo pergyvenimais ir karštingo pasinėrimo į kūrybą, kokią praktikavo abstrakčios krypties ekspresionistai.

Nors mano tapiniuose matyti tam tikras apeiklaimas, išankstinis apgalvojimas ir logiškumas, jie

užlepią tikrąjį jų įvykdymo būdą. Tapinys užsimezga, kai atsitiktinai susitinku su koku nors asmeniškai (bent man pačiai) patraukliu vaizdiniu — ar tai būtų asmuo, ar asmens nuotrauka, gėlė, ar kitoks vaizdas. Galėčiau pasakyti, kad praleidžiu dienų dienas, besizvalgydama tokio vaizdinio, kurį galėčiau paversti į fantaziją. Susidėstau aplink save tokias nuotraukas, kurios man atrodo reikalingos tam tikram tapiniui, ir pradėdu nuo vaizdinio, kuris tampa mano „tema“. Po šios pradinės stadijos tapinys, atrodo, pats save toliau diktuoja. Jei viskas gerai einasi, aš visiškai pasineriu į darbą, ir kuo mažiau logiškai apeiklaimotas būna procesas, tuo sėkmingesnis paveiklas.

Atrodytų, kad žiūrovams yra labai svarbu įžūrėti simbolinę ar psichologinę paveiklų intenciją. Nors žinau, kad kūrinys visada yra užleptų implikacijų ir simbolių, pati sąmoningai jų specifinės prasmės nebūnu perpratusi. Savo tapiniuose siekiu tam tikros „esminės“ psichologinės įtampos, bet bandau leisti jai pačiai savinai me „išskirti“, ir tokiu būdu pati pasiekiu pasąmoninį savęs pačios klodą. Kadangi tapyma atlieku greitai ir būnu visiškai į jo procesą pasinėrusi, kai atsitraukusi žiūriu į paveiklą, pati kartais nustumu jame įvykdytais sugretinimais.

Labai svarbu, kad paveiklas „reikštų“ (man tikrai rūpi tapinių turinys), kad jis turėtų jausminį poveikį žiūrovui, kad iš jo sklėtų tam tikra magika ar paslaptis, kuri vilioja iš žiūrovo interpretaciją, nors ir neįmanoma specifiskai nusakyti.

Audronė Skudaitė

Apie dailininkę

Audronė Skudaitė, gimusi Lietuvoje, baigė meno studijas, praėjus vos ketveriems metams nuo to, kai ji įsigijo JAV pilietybę. Bakalauro ir magistro laipsnį iš meno ji gavo Northern Illinois universitete. Po to ji dėstė meną Illinois valstybėje ir Nova Scotia, Kanadoje, iki 1970 metais kartu su vyru ir dviem vaikais atsikėlė į Ohio. Nuo to laiko, nors ji dirbo patvariai ir eksponavo darbus daugelyje galerijų šiaurinėje Ohio, Cincinatti mieste, Illinois ir Kanadoje, ir išliko gyvam kontakte su profesinio meno pasauliu per savo vyrą, tapytoją ir meno profesorius, veiklą, jos pačios atsidedimą kūrybai sąlygojo reikšmingas pasisvečios auginimui.

Biografinės detalės yra svarbios Skudaitės atveju, nes jos kūrybinio metodo šaknis galima atsekti pas siurrealistinio pradininką Andre Breton, kuris, remdamasis revoliuciniu psichoanalizės vystymusi šimtmečio pradžioje, eksperimentavo su automatišku rašymu 1919 metais. Skudaitė pradeda tapinį po to, kai yra pasirinkusi patrauklią nuotrauką kaip šaltinį savo pirminiam vaizdinui. Tada eina trumpas, bet intensyvus ir koncentruotas darbymetas, kada teka vaizdiniai, išsiskleidę pasąmoninius ir anksčiau neįreiktus santykius į paviršių — įvyksta jos pačios pergyvenimų sintezė. Išdava būna didelės drobės — daugelyje iš jų viliojanti, brandi Venera, matyt įsitikinusi savo patrauklumu, užmena tarptautinio santykiavimo paslaptį, bet išlaiko savo aiškumą ir nepažeidžiamą atskirumo atmosferą. Tačiau menininkė nesiekia sukurti tiksliai

Dailininkė Audronė Skudaitė-Pearson

išskaitomos simbolių sistemos, norėdama vertiau, kad prasmė būtų išgaunama per asociatyvių ryšių poetiką, negu kad būtų logiškai ar naratyviai išverčiama. Todėl jos jautrumas labiau primena Viduramžių arba simbolistų moteriškumo sampratą negu dviesimtojo šimtmečio feministinę.

Kaip besverus sąmoningą ar pasąmoninę kūrinį kilmę ir prasmę, menė išradimas žymimas formos plotmėje. Skudaitės didžiulės, lygaus paviršiaus akriliniuose tapiniuose nuogos ir apgertos moteriškos figūros, negatyvios ir pozityvios vyriškos figūros, pilnai išsiskleidę žiedai, permatomi ir apčiuopiami audiniai, besikeičiantys metų laikų ženklai, dangaus, jūros ir žemės vaizdai susietami architektūriname kontekste pagal gotiškų proporcijų dvigubos orienta-

cijos principus. 1981 metų vasarą Skudaitės darbai, iki tol vykdę tokias dvasines ir formines permutacijas, įgavo naujos dramatiškos energijos, jai panaudojant naujas medžiagas — popierių, pastelę, egzotiškų medžiagų kolažą ir staiga pakeičiant darbų skalę. Šiuose naujuose, labiau eksperimentiniuose darbuose horizontalaus keturkampio, daug mažesnio negu paveiklas, išoriniame krašte nupiešiami rėmai tampa vieta vis išradingsiems dekoratyviniais elementams, tarp kurių randami ir abstraktūs biomorfiniai susijungimo vaizdiniai. Šie „apjuosia“ asimetriškai suorganizuotą areną, kurioje architektūriniai elementai nubėžia erdve, gilesnė, sudėtingesnė ir paslaptines negu paties paveiklo. Ji tampa scena, kur stilizuotos, dažnai suporuotos figūros pozuoja dviprasmiš-

kai, ir kur sumoderninta dviesimtojo šimtmečio vilioja pakelia kainą, faktinai išsiverždama iš rėmų. Apie Skudaitės meninio metodo prielaidas galima būtų sakyti, kad jos vaizduotė atliepia tai didesnei asmeninei laisvei, kurią patiria moteris, iki tol giliai atsidavusi namų aplinkai, kada jos vaikai užauga.

Nors intensyvaus šeimyninio gyvenimo laikotarpis nėra be traumų, pas Skudaitę aštrus asmeniškos krypties pajutimas panaudoja ir amžiaus prailgėjimo tikimybę, ir visuomenėje atsiradusį didesnę moterų patirties įvertinimą. Kada pamatome, kaip tiksliai tapyboje asociatyvus vaizdiny atspindi apgalvotą moteriai atvirų psichinių pasirinkimų įvertinimą, ir kaip rūpestingai šie visi profesiniai ir visuomeniniai komponentai yra suorkestruojami, ir šias dvi savybes sudame kartu — tuomet ryškų, kad čia asmeninis subjektyvumas prašomas ir pasiekiamas visuotinumu. Sėkmingai vykdomas meninis metodas suteikia lygų svorį moters gyvenimo intelektualiniams, emociniams, biologiniams ir visuomeniniams aspektams.

Betty Collings

Naujos knygos

• Kostas Ostrauskas. *Gundymai*. Drama. Chicago: Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas, 1983. 120 psl. Knygos apipildinimas V.O. Virkau. Kietais viršeliais. Kaina — 8 dol. Gaunama pas leidejus (Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas, 7338 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629), pas platintojus ir „Drauge“.

Apie naująją savo dramą autorius pažymi, kad „šių linksmųjų užuomazga — kai kurie mūsų laikų faktai ir įvykiai. Tad keli fragmentai yra autentiškos ištraukos iš atitinkamų spaudos arba variacijos jų tema. Šiaip, žinoma, fantazija dažnai tikresnė

už tikrovę“ (p. 6). Fantazija čia ne tik linksma, bet ir šurpi, atskleidžianti žmogišką likimą Didžiojo Vado krašte, iš kur šaukioji Armija eina „išgelbėti kaimyną iš priešų nasrų...“ vėl ji su meile tvirtai apkabina. Knyga iliustruota Hieronymus Bosch kūrinių detalėmis, kurios sudaro integralią vienos veikalo scenos teksto dalį.

• Petras Melnikas. *Pakirsta šaka*. Romanas. Chicago: Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas, 1983. 190 psl. Aplankas Petro Mikalajūno. Kietais viršeliais. Kaina — 8 dol. Gaunama pas leidejus (Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas, 7338 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629), pas platintojus ir „Drauge“.

Kaip ir ankstesniuose romanuose, autorių domina išievoliavusio padėties pasaulyje, jį užgrūviančių pergyvenimų krūvis, jo santykiai su įvairių kultūrų žmonėmis. *Pakirstoje šakoje* veiksmas daugiausia vyksta šiuo dienieneje Italijoje, kur veikėjai susiduria ir sprendžia savo likiminis klausimus.

• Eglė Juodvalkė. *Pas ką žiedas žydi*. Eilėraščiai. Chicago: Ateities Literatūros fondas, 1983. 96 psl. Viršelis Uosio Juodvalkio. Ateities leidyklos literatūros serija nr. 26. Kaina — 6 dol. Gaunama pas leidejus (Ateitis, 17689 Goldwin Drive, Southfield, MI 48075), pas platintojus ir „Drauge“.

Jaunosios kartos poetės Eglės Juodvalkės antrasis eilėraščių rinkinys — pirmasis jos rinkinys *Jei tu paliesi mane* buvo išleistas Pedagoginio Literatūros instituto Chicagoje 1972 metais. Šio rinkinio pirmojoje dalyje sudėta giliai asmeniško balso ir labai taupiai poetinių priemonių lyrika, o antrojoje, pavadintoje „Marels pasaulis“, poetė yra suradusi ir dovanojusi savitą balą moteriškai patirčiai dabartinėje Lietuvoje, kuriai kitaip gal būtų lemta ir toliau likti daugiau mažiau nebyle.

• Kazys Bradūnas. *Prierašai*. Eilėraščiai. Chicago: Ateities Literatūros fondas, 1983. 80 psl. Ateities leidyklos literatūros serija nr. 27. Kaina — 6 dol. Gaunama pas leidejus (Ateitis, 17689 Goldwin Drive, Southfield, MI 48075), pas platintojus ir „Drauge“.

Naujausią Kazio Bradūno poezijos rinkinį sudaro trys dalyai: *Prierašai prie Genezės*, *Prierašai prie šv. Jono*, ir *Prierašai prie Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos*. Citatos iš šv. Rašto ir LKB Kronikos veikia kaip integralios kiekvieno eilėraščių teksto dalys. Ir temos, ir poetinės struktūros atžvilgiu tai yra naujas poškis Kazio Bradūno kūryboje.

• *Laisvės besiekiant. Lietuvos Laisvės Kovotojų sąjungos įnašas į antinacinę rezistenciją*. Redaguota Algirdo Vokietaičio. Chicago: Lietuvos Laisvės Kovotojų sąjunga išievoliavo, 1983. 408 psl. Viršelis ir iliustracijos Vlado Vijeiko. Kaina su persiuntimu — 16 dol. Kietais viršeliais, 13 dol. minkštais. Gaunama pas leidejus, pas platintojus ir „Drauge“.

Lietuvos Laisvės Kovotojų sąjungos antinacinės rezistencijos dalyvių memuarų rinkinys išleistas pačiu laiku, kol ši taip svarbi istorinė medžiaga tebėra prieinama ir gyvų liudinių gali būti vertinama ir papildoma. Knyga sudaro įvadinis vyriausio redaktoriaus Algirdo Vokietaičio straipsnis, nušviečiantis LLKS įsikūrimą ir veiklą, Povilo Žiūkiaus asmeniškas liudijimas apie antinacinę rezistencijos laikotarpį — „Užmirškite apie bet kokią nepriklausomybę“, Algirdo Vokietaičio su bendradarbiais dokumentinis straipsnis „LLKS po grindinę spauda“, Vlado Žilinsko „Švediškoji paunksnė nacių okupacijos metais“, Algirdo Vokietaičio „LLKS atidaro duris į Vakarus“, ir Epilogas — redaktoriaus A. Vokietaičio susumavimas, kas buvo pasiekta LLKS rezistencijomis pastangomis ir koks buvo LLKS rezistentų likimas. Gale pridėtas sąrašas „Nukankinti ir nužudyti bei mirę LLKS veikėjai“. Knyga aprašanti asmenų vardyną, santrauka anglų kalba ir daline bibliografija anglų kalba šaltinių apie lietuvių antinacinę rezistenciją.

Leidėjų ir redaktorių siektas užpildyti spragą LLKS veiklos, vieno svarbiųjų antinacinio pasipriešinimo veiksmų, dokumentacijoje. Knygoje surinkta atsiminimai, kurių autoriai yra to meto lietuviai rezistentai, aktyviai dalyvavę LLKS veikloje. Ji apima 1941-1944 metų rezistencinį laikotarpį Lietuvoje. Knygai šaltinius sudarė išlikę autorių užrašai, dienyrai, pagrindinės spaudos ištraukos, slapta korespondencija, radijo telegramų tekstai, dokumentų faksimilės bei fotografijos. Didžiama šios dokumentinės medžiagos yra pirmą kartą viešai skelbiama. Jau vien dėl to šis leidinys nepamainomai svarbus, bet ir eiliniams skaitytojui jis bus dar vienas akivaizdus istorinis liudijimas, kad, nežinant baises pasipriešinimo kainos, dabar jau tik šaltai suregistruotos paskutiniuose knygos puslapiuose, mūsų žmonės drįso ir mokią didžiulėmis pasaulio galybėmis prieštintis.

Lietuva laukia ne palūžusių baltarankių pesimistų, bet pasirėmusių didžiam ir sunkiam darbiui statybininkų. M. Krupavičius

Vladas Šlaitas

VAKARAS

Kas yra vakaras?
Tai laikas,
kuris ateina saulei nusileidus.
Kąkada
ir tu buvai labai graži,
kai saulė būdavo
labai labai seniai jau nusileidusi.

PABUČIAVIMAS

Šešios dešimtys
ir ketvirtieji metai.
Pienės pūkas
sklendena rudens dangių.
Ir aš taip pat
esu tik pienės pūkas,
kurs iš lėto
sklendena rudens dangių.
Tik oras
mane palaiko ir išlaiko
ir tik oras
man atstovauja dieviškai malonei,
nes ir oras
yra nematomas kaip Dievas
ir kaip Dievas
mane išlaiko rudens malonėje.
Skačiuoju
seniai prabėgusius metus,
skačiuoju laiką,
kuris prabėgo ir negrįžta,
ir visiems,
kuriuos labai labai mylėjau,
iš visos
širdies rašau švenčiausią pabučiavimą.

Audronė Skudaitė

Be pavadinimo

